

Naive julegleder

Lutter glede: Det amerikanske filminstituttet har utnevnt Frank Capras *Livet er vidunderlig* til historiens mest inspirerende film. Foto: *Livet er vidunderlig*/Frank Capra, 1946

FILM Den som bare ser falsk ideologi i julens oppløftende filmer, nekter seg mange gleder.

Tekst: [Toril Moi](#)
Publisert: 19. desember 2014 - 13:01

I desember flommer amerikansk fjernsyn over av julefilmer. To er i en klasse for seg: *It's a Wonderful Life* (1946) med Jimmy Stewart som hedersmannen George Bailey og Lionel Barrymore som den onde kapitalisten Henry F. Potter. Og *Miracle on 34th Street* (1947) med Maureen O'Hara som Doris Walker, og den britiske Edmund Gwenn som julenissen (han fikk Oscar for rollen).

Jeg kjenner voksne mennesker som brister i gråt hver gang Maureen O'Hara innrømmer at hun tror på julenissen. Selv blir jeg fullstendig fjetret av Jimmy Stewarts fantastiske evne til å uttrykke lykkefølelsen som oppstår når han takket være engelen Clarence forstår at han faktisk *har* et vidunderlig liv. Sluttscenen i *Livet er vidunderlig*, spesielt øyeblikkene der Stewart glitrer av glede mellom kone og datter, er filmhistoriens beste gledesscene.

Men vent! Julenisser? Engler? Dette kan da ikke være alvorlig ment! *Liker* jeg virkelig disse filmene? Har jeg mistet all kritisk sans? Ser jeg virkelig ikke de ideologiske tilsløringene? Plages jeg ikke av de naive og banale holdningene som disse sentimentale julefilmene forfekter?

For det første: Disse filmene er faktisk ikke sentimentale. De er gledesfylte, som er noe helt annet. Tilsørende er de heller ikke. Snarere tvert imot. De skjuler faktisk ingenting. Derimot har de en utrolig evne til å få oss til å tro på karakterer – inkludert nisser og engler – som filmene selv godt vet er fullstendig urealistiske. (Det hjelper at de har fabelaktige karakterskuespillere i hver eneste birolle.) For det andre: De som bare kan se banal ideologi i disse filmene, går helt glipp av poenget.

Livet er vidunderlig begynner med at Gud sender Clarence, en menig engel, ned til jorden for å redde George Bailey. George er født og oppvokst i småbyen Bedford Falls. Han er ærlig, heltmodig, pliktoppfyllende, trofast – og en livlig og god venn. George drømmer om å se verden, studere, bygge broer og skyskrapere. Men da George endelig

FAKTA

SPRÅK OG OPPMERKSOMHET

Toril Moi skriver månedlig om aktuelle emner i kulturen.

skal reise ut, dør faren. Han må overta familiens lille sparebank for å redde den fra Potters kapitalistiske klør.

Gang på gang blir Georges ambisjoner knust. Men han gjør alltid det rette. Han blir i sparebanken og gir billige lån til vanlige folk slik at de kan slutte å betale ågerpriser for Potters slumleiligheter, og han gifter seg med den vakre og gode Mary.

Til slutt går det likevel galt. Georges onkel roter bort en konvolutt med åtte tusen dollar som havner i Potters klør. På julaften til og med! Potter griper sjansen og anmelder George for underslag. Nå står han på randen til å miste alt, inkludert sitt gode navn og rykte.

Idet han fortvilet vakler ut på en bro for å drukne seg, dukker engelen Clarence opp. Han viser George hvordan Bedford Falls ville ha blitt om George aldri hadde levd. Småbyen heter nå Pottersville, og er full av barer, utsvevende klubber, gatebråk, alkoholisme og egoistiske mennesker. Kona Mary er blitt en bebrillet bibliotekar – en gammel jomfru, sier Clarence. Endelig skjønner George at han har betydd mye for svært mange.

I de jublende sluttscenene løper – nei, danser – George hjem for å la seg sette i fengsel. Men da dukker hele byen opp for å hjelpe. Alle bidrar, og George er reddet.

Ideologien er slett ikke skjult. Det sanne Amerika er en liten småby der all hjelper hverandre, og de få svarte innbyggerene er kvinner som trofast arbeider som hushjelp. Homoseksuelle finnes ikke. En kvinnes høyeste lykke er å bli hustru og mor. Grisk storkapitalisme er ond, uegennyttig småkapitalisme er god. Hvert menneske har sin misjon på jord. Gode gjerninger får sin belønning. Gud griper inn når det trengs. Alt dette er åpenbart. Men det er likevel ikke poenget.

Men så kom posten, som *Miracle on 34th Street* heter på norsk, ble vist på kinoer i USA i mai 1947, seks måneder etter *Livet er vidunderlig*. Doris Walker er en bitter, fraskilt mor og yrkeskvinne, som hverken tror på kjærligheten eller julenissen. Ironisk nok har hun ansvaret for stormagasinet Macys julesatsing, inkludert ansettelse av årets julenisse. Filmen begynner når Doris må finne en ny nisse, og ansetter Kris Kringle, som viser seg å være den virkelige julenissen. (Navnet er ikke tilfelling, for «kriskringle» var et velkjent amerikansk ord, avledet av det tyske «Christkindl», som også kom med julepresanger til snille barn.)

På Macy sprer Kringle juleglede rundt seg. Direktøren er begeistret, men Macys psykolog, en hjerteløs psykiater, vil ha Kringle tvangsinnlagt fordi han tror han *er* julenissen. Den unge og kjekke advokaten Fred tar saken, og stiller i retten for å bevise at Kringle snakker sant. Saken går dårlig, men så kommer posten: Postvesenet i New York kvitter seg med femti tusen brev til julenissen ved å levere dem direkte til rettssalen. Dermed er påstanden bevist, juleånden seirer og alle blir lykkelige.

Denne filmen skjuler heller ingenting. Den vet godt at den ikke er realistisk, og viser det ved å la Kringle forsvare fantasien, som han setter opp mot Doris' sjelløse overbevisning om at fornuften er det eneste som gjelder. Å tro på julenissen, sier denne filmen, er å tro at det finnes noe annet enn kald fornuft og profittmotiver i verden. Det er å bry seg om andre. Først når Doris skriver til Kringle at hun også tror på ham, kan hun og Fred bli et par, og hennes lille datter Susan få det hun ønsker seg mest til jul, nemlig et hus med hage og en ordentlig huske.

I 2006 utnevnte Det amerikanske filminstituttet *Livet er vidunderlig* til historiens mest inspirerende film. *Men så kom posten* ble nummer ni på samme liste. Med «inspirerende» film mente instituttet en film som viser at vansker kan overvinnes, slik at vi forlater kinoen fylt av håp.

Slike filmer får ofte dårlig presse. Det er som om kritikerne ikke orker å gi gode anmeldelser til oppløftende filmer. En anmelder mente at *Livet er vidunderlig* undervurderte sitt publikum. Den flotte sluttscenen tolket han som Stewarts gemene glede over at pengene strømmet inn. En annen hevdet at filmen var både sentimental og teatralisk.

Det er nok lettere for oss enn det var for samtidens kritikere å godta at disse filmene kan være gode selv om de ikke er realistiske. Likevel tror jeg hovedproblemet er og blir at de er oppløftende, at selve formålet er å få oss til å tro på det gode i verden. Er vi virkelig for intelligente, for sofistikerte, for skeptiske, for kyniske, til å innrømme at vi trenger litt håp og oppmuntring av og til?

Disse filmene er gode fordi de får oss til å tro på karakterene, fordi skuespillerne klarer å formidle følelser på en

ualminnelig frisk og ekte måte, og fordi de utvikler premissene sine – at det finnes engler og at julenissen eksisterer – helt logisk. De pretenderer slett ikke å være realistiske. Realismen er heller ikke den eneste kunstformen vi trenger. Selv de gamle grekerne satte komedien ved siden av tragedien.

Livet er vidunderlig har størst emosjonell og narrativ spennvidde: Den gir oss glimt av de økonomiske harde tidene i mellomkrigstiden, og et dystopisk bilde av USAs fremtid. *Men så kom posten* er mer opptatt av de psykologiske konsekvensene av å mangle tillit til andre menneskers godhet. Det er ingen tilfeldighet at skurken i denne filmen er en nevrotisk psykiater.

Vi kommer ikke utenom det vanskelige, det onde, det tragiske. Men julen er faktisk omtankens tid, uansett hvor lite religiøse vi er. Når jeg lar meg oppsluke av disse filmene, tror jeg plutselig på juleglede og godhet, fellesskap og kjærlighet. Det er som å være midt i et strålebad. Opplevelsen varer bare noen minutter. Men hvilke minutter!

Clipped to INBOX

Naive juleleder | Morgenbladet

Related Notes

Clips from morgenblade

TNR Film Classics: 'It's ...
Sunday newrepublic.com
December 16, 2011 TNR Film
Classics: 'It's a Wonderful Life'
(January 6, 1947) By Manny

Begeistr

May 9th, 2
Foto Walt
StudiosKe
starter nye
Wallander
sammen m

På kante

May 9th, 2
Anmeldels
sentimenta
bare full a
populærku
helhet blit